

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือหรือเป็นรากฐานสำคัญยิ่งในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ฉะนั้นจำเป็นต้องมีการปรับปรุงให้สอดคล้องทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวิทยาการด้านต่าง ๆ การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา จึงต้องมีการปรับให้ทันสมัย ทันต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นด้วย สำหรับประเทศไทย กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่จัดการศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญนี้ จึงได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนหลักสูตรเป็นระยะตามความจำเป็นและความเหมาะสม ครั้งหลังสุดได้มีการประกาศใช้หลักสูตรใหม่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2521 เป็นต้นไป ส่วนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2524 ซึ่งตามหลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 นั้น เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ และทักษะจากแหล่งวิทยาการ และสถานประกอบการต่าง ๆ ได้ (กระทรวงศึกษาธิการ: 2521) และตามเป้าหมายของระบบการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2521 มุ่งเน้นให้บุคคลมีโอกาสรับการศึกษาตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา: 2520)

การปรับปรุงหลักสูตรครั้งนี้ มุ่งเน้นหนักที่จะพัฒนามาตรฐานการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น มีความเหมาะสมแก่กาลสมัย เพื่อความเจริญก้าวหน้าและความอยู่รอดของประเทศไทย (ปราณี ลินธุ์สะอาด 2523: 1) จากสภาพการณ์ในปัจจุบัน ประเทศไทยกำลังดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาดความยากจนของประชาชนพลเมืองและเร่งรัดพัฒนาคุณภาพของคนเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมไทย การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กรมสามัญศึกษา 2520: 2) สำหรับปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เพราะปัญหาทางด้านเศรษฐกิจนั้นจะนำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ อีกมาก ในการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ

ของชุมชนนั้น ก็เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภค สำหรับการศึกษาในปัจจุบันนี้นั้นช่วยแก้ไข ปัญหาด้านนี้ ได้อย่างไร

การศึกษาของไทยในปัจจุบัน เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายนั้นต้องประสบปัญหาต่าง ๆ อย่างมากเป็นต้นว่า บุคลากรและเครื่องมือเครื่องใช้ในการสอนไม่เพียงพอแก่ความต้องการ ของนักเรียนที่มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว หนังสือและอุปกรณ์การสอนไม่เพียงพอ วิธีสอน ส่วนมากเป็นการท่องจำ (วีระ บุญยะนิวัต 2517 : 250) สำหรับการเรียนรู้การสอนใน วิชาสังคมศึกษานั้น ควรต้องมีการกระทำ (Action) ดังกล่าวคือ ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วม ฝึกความรับผิดชอบ โดยการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมขึ้นภายในโรงเรียน นำแหล่งวิทยาการใน ชุมชนมาสัมพันธ์กับกิจกรรมในโรงเรียน โรงเรียนไม่ควรตัดขาดจากชุมชน แต่ควรมีความ สัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นอยู่เสมอ (William Tamburine 1966: 245-247) จากเหตุการณ์ใน ปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่ามีปัญหาเกิดขึ้นมาก โดยเฉพาะในแหล่งชุมชนที่อยู่ในชนบทของประเทศ จากการสำรวจจะทราบว่าอาชีพของประชาชนในแถบนี้เป็นอาชีพทางการเกษตรกรรม เท่าที่ ผ่านมา เกษตรกรรมของไทยประสบปัญหามาโดยตลอด โดยเฉพาะปัญหาความยากจน ปัญหา หนี้สิน ถูกยึดที่ดินทำกินเพราะไม่มีเงินไปไถ่คืนจากเจ้าหนี้ การเสียเปรียบในการขายสินค้า เพราะจะต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง การถูกกดราคาพืชผลทางการเกษตร เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็น ปัญหาทั้งสิ้นที่คนไทยส่วนใหญ่ของประเทศกำลังประสบอยู่

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การศึกษามีส่วนสำคัญมากในการที่จะพัฒนาหลังความคิด ของมนุษย์ ดังนั้นเยาวชนในชนบทจึงมีส่วนสำคัญที่จะช่วยเป็นแรงผลักดันทำให้ชีวิตของครอบครัว และคนในชุมชนนั้นดีขึ้น ด้วยเหตุนี้เองการศึกษาที่ให้แก่เยาวชนจึงมีส่วนสำคัญมาก

ทุกวันนี้สังคมของเรากำลังต้องการฟื้นฟูฐานะทาง เศรษฐกิจของประชากรของชาติ และเราก็มองเห็นว่า ในระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม หรือแบบทุนนิยมนั้น ล้วนมีทั้งส่วนดีและ ส่วนเสียทั้งสองระบบ เช่น ในระบบสังคมนิยมนั้น ส่วนดีก็คือ เป็นเรื่องของการแบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ ไม่ยั่วยุให้กอบโกย แต่ก็มีส่วนเสียในแง่ที่ว่า ระบบการผลิตไม่เกิดการแข่งขัน ประสิทธิภาพของการผลิตไม่ต้ออย่างนี้เป็นต้น ส่วนในระบบของทุนนิยมแท้ ๆ ก็เช่นเดียวกัน ส่วนดีก็คือ ทำให้เกิดการแข่งขัน มีอิสระในการผลิตและการดำเนินการ แต่ส่วนเสียก็คือ ถ้ารัฐไม่สามารถควบคุมได้เป็นอย่างดีแล้ว ก็จะเกิดระบบมือยาวสาวได้สาวเอา มีการเอารัด

เอาเปรียบ เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนมากขึ้นตามลำดับโดยนัยดังว่านี้ การจัดระบบ เศรษฐกิจในรูปสหกรณ์ ว่ากันตามรูปแบบแล้ว ก็มีใช้แบบสังคมนิยมหรือทุนนิยมโดยแจ่มชัด แต่เป็นระบบที่อาจพอผสมผสานกัน เพื่อรักษาดุลยภาพกันระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคนั้นประการ หนึ่ง ซึ่งทั้งสองประการนั้นคงจะสร้างความเป็นธรรมให้แก่สมาชิกในสังคมนั้น ๆ ได้พอสมควร จึงเชื่อได้ว่า วิธีการของสหกรณ์นั้นน่าจะเป็นระบบที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย (สวัสดิ นิเทศวารวิทย์ 2525: 3)

แผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (2520: 59-138) ได้กล่าว ถึงการเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจในปี 2520 - 2521 ซึ่งเป็นช่วง 2 ปีแรกของแผนพัฒนา ซึ่งอยู่ ระหว่าง 2520 - 2524 ว่า จะต้องให้ความสำคัญอันดับสูงต่อการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ เฉพาะ หน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเร่งฟื้นฟูภาวะเศรษฐกิจ และการที่ประเทศไทยเป็นประเทศ เกษตรกรรม การพัฒนาเศรษฐกิจจึงต้องเริ่มต้นจากการเกษตรกรรม การเร่งรัดพัฒนาการ เกษตรนั้น เป็นงานเร่งด่วนที่จะต้องรีบดำเนินการ ฉะนั้นรัฐบาลจึงสนับสนุนให้เกษตรกรรม รวมตัวกัน เป็นสถาบัน เกษตรกรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อให้ เกษตรกรสามารถรับบริการในด้าน ต่าง ๆ ของรัฐได้เต็มที่ การปรับปรุงสถาบันเกษตรกรที่มีอยู่แล้วให้ดำเนินการเป็นขั้น ๆ จาก กลุ่มเกษตรกร เป็นสหกรณ์ และให้พิจารณาประสิทธิภาพการดำเนินงานควบคู่กับการขยายงาน สำหรับขยายงานสหกรณ์ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาการเกษตรให้เน้นในเขต ประชาศปฏิรูปที่ดิน เห็นความสำคัญของการให้การศึกษาในเรื่องสหกรณ์ จึงได้กำหนด นโยบายและเป้าหมายเพื่อ เร่งรัดพัฒนาการบริหารและการจัดการสหกรณ์ทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน ดังนี้

ในระบบโรงเรียนให้สอดคล้องและจัดการสอนวิชาการจัดการไว้ในหลักสูตรตั้งแต่ ชั้นมัธยมขึ้นไปและปรับปรุงหลักสูตรการสอนระดับอุดมศึกษาให้สามารถผลิตกำลังคนประ เภทนี้ ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ

นอกระบบโรงเรียน จะเร่งรัดการฝึกอบรมนักบริหาร และจัดการในส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ ธุรกิจ เอกชน องค์การ สมาคม และสถาบันแรงงาน ให้มีความรู้ความชำนาญใน ด้านการบริหาร และจัดการที่ดีในระดับต่ำ ระดับกลาง และระดับสูง ตามความต้องการของ ตลาดแรงงาน โดยให้มีการฝึกอบรมทั้งในด้านการบริหารและการจัดการทั่วไป การผลิต การตลาด

การสหกรณ์ การคลังและการบริหารงานบุคคล สำหรับแนวทางดำเนินการและเงื่อนไขนั้น การสอนในระบบโรงเรียนจะต้องเป็นการให้ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับหลักการของวิชาการ บริหารและจัดการตามแนวทางดังนี้

1. ระดับมัธยมศึกษา ให้มีการวางรากฐานวิชาการจัดการเพื่อให้เยาวชนรู้จักการทำงาน เป็นกลุ่ม มีวินัย มีความรู้ด้านการสื่อสาร และมีมนุษยสัมพันธ์ โดยการสอดแทรกวิทยาการเหล่านี้ไว้ในวิชาต่าง ๆ ของแต่ละชั้นเรียนและจัดให้เป็นวิชาเลือกด้วย

2. ระดับเทคนิคและอุดมศึกษา สนับสนุนให้มีการสอนวิชาการจัดการในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ โดยอาจจัดเป็นส่วนหนึ่งของวิชาพื้นฐาน หรือ เป็นวิชาเลือก สำหรับสาขาวิชาบริหารธุรกิจจะต้องปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานโดยเน้นการปฏิบัติให้มากขึ้น

ด้วยความจำเป็นในการเตรียมคนที่มีความรู้เกี่ยวกับสหกรณ์ดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนเรื่องสหกรณ์ขึ้นในโรงเรียน พร้อม ๆ กันกับการทดลองจัดกิจกรรมสหกรณ์ให้ปฏิบัติจริงด้วย โดยได้กำหนดให้หลักสูตรทั้งประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น และประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย ปี 2520 (กระทรวงศึกษาธิการ : 2521) ในหมวดวิชาสังคมศึกษา โดยมีโครงการของกระทรวงศึกษาธิการที่ชื่อว่า

“โครงการจัดกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษา” โดยจัดเป็นรูปกิจกรรมสหกรณ์ขึ้น ให้เป็นทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ให้นักเรียนได้รู้จักและได้ปฏิบัติจริง ในด้านทฤษฎีกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดหลักสูตรให้นักเรียนได้เรียนเรื่องสหกรณ์ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาทั้งมัธยมศึกษาตอนต้นคือในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม.1) และได้เพิ่มรายละเอียดในหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นอกจากนี้ยังได้พิมพ์เอกสารเผยแพร่และเชิญประธานกลุ่มโรงเรียนมาชี้แจงและอบรมด้วย เพื่อเป็นผู้นำในการจัดตั้งกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนต่อไป สำหรับด้านการเรียนการสอนในปัจจุบันนี้ เน้นให้เป็นรูปแบบบูรณาการ (Integrated) โดยเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติให้ความรู้กันไป ฉะนั้น การจัดสหกรณ์ขึ้นมาขึ้น จึงถือว่าเป็นสถานปฏิบัติการ (Laboratory) ของนักเรียนได้ประการหนึ่ง เพื่อนักเรียนจะได้เรียนทั้งทฤษฎีในห้องเรียน และจะได้ใช้สหกรณ์ของโรงเรียนเป็นที่ฝึกในการได้ปฏิบัติจริงด้วย

จากเหตุผลต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาทำการวิจัยในเรื่องนี้ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูสังคมศึกษาและนักเรียน เกี่ยวกับการเรียนการสอนสหกรณ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติมากน้อยเพียงใด เพราะในปัจจุบันปัญหาเศรษฐกิจมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการดำรงชีวิต มีทางใดบ้างที่จะช่วยแก้ไขปัญหานั้นได้ จากการศึกษาข้อมูล และสภาพการณ์ต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าสหกรณ์เป็นเรื่องที่ควรให้ความสนใจในการแก้ไขปัญหานี้ แต่ในปัจจุบันยังมีคนอีกเป็นจำนวนมากที่ยังไม่เข้าใจวิธีการและขั้นตอนของวิธีการสหกรณ์ ด้วยเหตุนี้การศึกษาอบรมจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกคนควรรู้ เยาวชนคือเป้าหมายที่สำคัญ เพราะเยาวชนเหล่านี้คืออนาคตของชาติ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้พยายามวางรากฐานโดยการจัดโครงการกิจกรรมสหกรณ์ขึ้นในโรงเรียน เพื่อให้การศึกษาอบรมแก่เยาวชนให้เกิดความเข้าใจ และได้ใช้ห้องสหกรณ์ที่ได้ตั้งขึ้นในโรงเรียนให้นักเรียนได้ทดลองฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้ได้ประสบการณ์ตรง ผู้วิจัยต้องการศึกษาและทำการวิจัยเกี่ยวกับกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนว่าสหกรณ์ได้มีส่วนช่วยทางด้านการศึกษาบ้างหรือไม่ มีความสอดคล้องเป็นไปตามหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการได้วางไว้หรือไม่ ผู้บริหาร ครูสังคมศึกษา และนักเรียน มีบทบาทและความคิดเห็นเกี่ยวกับสหกรณ์ในโรงเรียนของตนอย่างไร หรือสหกรณ์ในโรงเรียนเป็นเพียงสถานบริการทางด้านสินค้าให้แก่ครู นักเรียน และคณาจารย์ในโรงเรียนเท่านั้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้ต้องการประมวลเรื่องราวเกี่ยวกับกิจกรรมสหกรณ์ในสถานศึกษาและศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารการศึกษา ครูสังคมศึกษา และนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการเรียนการสอนสหกรณ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนา การใช้กิจกรรมสหกรณ์ให้เป็นประโยชน์ต่อการเรียน การสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูสังคมศึกษา และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนสหกรณ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

- การจัดโปรแกรมการเรียนการสอน
- การจัดสถานที่เรียน

- กิจกรรมการเรียนการสอน
- อุปสรรคและปัญหาในการเรียนการสอน
- ความต้องการของผู้บริหาร ครูสังคมนตรีศึกษาและนักเรียน เกี่ยวกับการเรียนการสอน
- ความต้องการเกี่ยวกับบทบาทของสหกรณ์ต่อการศึกษาและการพัฒนาชุมชน

2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็น เกี่ยวกับการเรียนการสอนสหกรณ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของผู้บริหารกับครูสังคมนตรีศึกษา และครูสังคมนตรีศึกษากับนักเรียน

สมมติฐานของการวิจัย

จากหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเรื่องสหกรณ์นั้น ปัจจุบันเน้นให้นักเรียนได้เรียนโดยการปฏิบัติจริง โดยครูสังคมนตรีศึกษาเป็นผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน และนักเรียนคือผู้รับจากการจัดกิจกรรมของครู ส่วนผู้บริหารโรงเรียนนั้น เป็นเพียงรับนโยบายแล้วมอบหมายให้ครูสังคมนตรีศึกษาไปดำเนินการ ทำให้ครูสังคมนตรีศึกษาและผู้บริหารมีประสบการณ์ในชั้นเรียน เกี่ยวกับการเรียนการสอนต่างกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ว่า

1. ความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูสังคมนตรีศึกษา เกี่ยวกับการเรียนการสอนสหกรณ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาแตกต่างกัน
2. ความคิดเห็นของครูสังคมนตรีศึกษาและนักเรียน เกี่ยวกับการเรียนการสอนสหกรณ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวอย่างประชากรที่นำมาใช้ในการวิจัยนี้ คือ ผู้บริหาร ครูสังคมนตรีศึกษา และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนรัฐบาลในกรุงเทพมหานคร ที่มีการจัดตั้งสหกรณ์แล้วจำนวน 20 โรงเรียน ดังนี้

- ผู้บริหารจากโรงเรียนดังกล่าวประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชา โรงเรียนละ 2 คน รวม 40 คน
 - ครูสังคมศึกษาโรงเรียนละ 3 คน รวม 60 คน
 - นักเรียนมัธยมศึกษา โรงเรียนละ 11 คน รวม 440 คน
- รวมกลุ่มตัวอย่างประชากร 540 คน

2. สรุปขอบเขตเกี่ยวกับสหกรณ์โรงเรียนที่ใช้ในการสร้างแบบสอบถาม เพื่อการวิจัย

ดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสหกรณ์
2. การจัดโปรแกรมการเรียนการสอนเรื่องสหกรณ์
3. การจัดสถานที่เรียน
4. กิจกรรมการเรียนการสอน
5. การได้รับความรู้
6. อุปสรรคและปัญหา
7. ความต้องการของผู้บริหาร ครูสังคม และนักเรียน
8. บทบาทของสหกรณ์ต่อการศึกษาและพัฒนาชุมชน
9. ข้อเสนอแนะ

ความสำคัญหรือประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้บริหาร ครูสังคมศึกษา ในการจัดการเรียนการสอนสหกรณ์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา
2. เพื่อเป็นแนวทางในการจัดและปรับปรุงสหกรณ์ในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เพื่อเป็นแนวทางให้กระทรวงศึกษาธิการ ปรับปรุงหลักสูตร หลักการความมุ่งหมายเกี่ยวกับการจัดสหกรณ์ในโรงเรียนให้เหมาะสม
4. เพื่อเป็นแนวทางให้กรมส่งเสริมสหกรณ์ ได้ปรับปรุงเกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่องสหกรณ์ ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ
5. เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

คำจำกัดความ

ความคิด เห็น หมายถึง ท่าที ความรู้สึกที่มีต่อบุคคลหรือต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันเป็นผลที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ ซึ่งมีทั้งในลักษณะยอมรับ คือ สนใจ พอใจ นิยมชมชอบ สนิบสนุน และปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ และในลักษณะปฏิเสธ คือ ขัดแย้ง เบื่อหน่าย ไม่สนใจ ไม่ร่วมมือ หรือไม่ปฏิบัติตาม

ความคิด เห็นเกี่ยวกับกิจการสหกรณ์โรงเรียน หมายถึง ท่าที ความรู้สึกที่มีต่อกิจกรรมสหกรณ์ ซึ่งอาจมีทั้งลักษณะในเชิงยอมรับและปฏิเสธ

สหกรณ์ หมายถึง องค์การธุรกิจแบบหนึ่งที่จัดตั้งและดำเนินการโดยกลุ่มบุคคล ผู้มีความประสงค์อย่างเดียวกัน ในการขจัดปัญหาความเดือดร้อนทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมในหมู่สมาชิก หรือดำเนินการธุรกิจร่วมกันโดยถือความสมัครใจ หลักประชาธิปไตย หลักความยุติธรรม หลักการศึกษาให้ความรู้ และหลักการช่วยเหลือตัวเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม (เอกสารกรมส่งเสริมสหกรณ์ 2523: 1)

สหกรณ์ร้านค้า (ร้านสหกรณ์) หมายถึง ร้านค้าที่ทำหน้าที่จัดหาสินค้า เครื่องอุปโภค บริโภค มาจำหน่ายแก่สมาชิก

ผู้บริหารการศึกษา หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชาต่าง ๆ

ครูสังคมศึกษา หมายถึง ครูที่ทำการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา แต่ละแห่ง

กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมใด ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ รวมถึงการจัด การใช้เนื้อหา การใช้เครื่องมือหรือสื่อการเรียนการสอน เข้ามาช่วยให้เกิดการเรียนรู้